

ACTIO PUBLICIANA

U KLASIČNOM RIMSKOM PRAVU

Prof. dr. sc. Marko Petrak *

UDK: 34(37)

347.23(37)

Izvorni znanstveni rad

Prihvaćeno: listopad 2012.

Cilj rada istražiti je temeljne aspekte publicijanske tužbe (actio Publiciana) kao stvarnopravne tužbe u klasičnom rimskom pravu. U tom će se kontekstu u radu osvrnuti na pitanje geneze i određenja publicijanske tužbe te raščlaniti problematika aktivne i pasivne legitimacije, kao i pitanje predmeta dokazivanja kod navedene tužbe. Nadalje će se analizirati formula publicijanske tužbe te istražiti sadržaj tužbenog zahtjeva, kao i tuženikovih prigovora i protuzahatjeva. Na temelju navedene analize, zaključno se sažeto uspoređuje pravna narav klasične actio Publiciana i klasične rei vindicatio s jedne strane te klasične actio Publiciana i suvremene publicijanske tužbe s druge strane.

Ključne riječi: actio Publiciana, rei vindicatio, rimsko pravo, posjed, vlasništvo

I. UVODNE NAPOMENE

Cilj sljedećeg rada istražiti je temeljne aspekte publicijanske tužbe (*actio Publiciana*) kao stvarnopravne tužbe u klasičnom rimskom pravu. U tom će se kontekstu u radu osvrnuti na pitanje geneze i određenja publicijanske tužbe te raščlaniti problematika aktivne i pasivne legitimacije, kao i pitanje predmeta dokazivanja kod te tužbe. Nadalje će se analizirati formula publicijanske tužbe te istražiti sadržaj tužbenog zahtjeva, kao i tuženikovih prigovora i protuzahatjeva. Na temelju navedene analize, zaključno se sažeto uspoređuje pravna narav klasične *actio Publiciana* i klasične *rei vindicatio*, s jedne strane, te klasične *actio*

* Dr. sc. Marko Petrak, profesor Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Trg maršala Tita 14, Zagreb

Publiciana i suvremene publicijanske tužbe, s druge strane. Sljedeća razmatranja posvećujemo prof. dr. sc. Petru Klariću, povodom njegova jubileja, zahvaljujući mu na svekolikoj ljudskoj i profesionalnoj potpori tijekom dugog niza godina.

II. PRAVNA NARAV I TEMELJNI ASPEKTI PUBLICIJANSKE TUŽBE U KLASIČNOM RIMSKOM PRAVU

Actio Publiciana u klasičnom rimskom pravu bila je tužba kojom je tužitelju kao uzukapijentu stvari, predane mu na temelju valjanog pravnog razloga, bila pružena zaštita u slučaju gubitka njena posjeda.¹ Potrebna je detaljna raščlamba pojedinih elemenata navedene definicije kako bi se precizno odredili svi temeljni aspekti uređenja *actio Publiciana* u klasičnom rimskom pravu, a pri tome se čini uputnim krenuti od samog imena tužbe. Navedena tužba dobila je svoje ime po rimskom pretoru Publiciju (*Q. Publicius*), koji je u svoj edikt iz 67. g. pr. Kr. prvi put uveo navedenu tužbu. O tome nam svjedoči tekst u Inst. 4.6.4: *Quae actio Publiciana appellatur, quoniam primum a Publicio praetore in edicto proposita est.*² Riječ je, dakle, o jednoj pretorskoj tužbi (*actio praetoria*) kao vrsti honorarnih tužbi (*actiones honorariae*), za razliku od civilnih tužbi (*actiones civiles*), poput *rei vindicatio*, koje imaju svoj temelj u izvorima starog civilnog prava (*ius civile*), počev od Zakonika XII ploča.³ Također, za razliku od *rei vindicatio* koja je kao civilna tužba služila isključivo za zaštitu civilnog, tj. kviritskog vlasnika, *actio Publiciana* je kao pretorska tužba služila zaštitu uzukapijenta koji još nije stekao kviritско vlasništvo na određenoj stvari. Kako bi takvom uzukapijentu

¹ Usp. npr. KASER, *Das römische Privatrecht*, 1. Abschnitt: Das altrömische, das vor-klassische und klassische Recht, München, 1971., str. 438; HONSELL/MAYER-MALY/SELB, *Römisches Recht*, Berlin etc., 1987. str. 540; GUARINO, *Diritto privato romano*, Napoli, 2001., str. 687; EISNER/HORVAT, *Rimsko pravo*, Zagreb, 1948., str. 268.

² Inst. 4.6.4: "Ova se tužba naziva *actio Publiciana* jer ju je prvi unio u (svoj) edikt pretor Publicije."; prijevod cit. prema: ROMAC, *Izvori rimskog prava*, Zagreb, 1973., str. 251; usp. i CICERO, *Pro A. Cluentio*, 45.126.; o porijeklu naziva "*actio Publiciana*" vidi поближе KASER (bilj. 1), str. 438; KASER/HACKL, *Das römische Zivilprozeßrecht*, München, 1996., str. 107, bilj. 113; GUARINO (bilj. 1), str. 686 i sl., s uputama na daljnju literaturu.

³ Usp. npr. D. 44.7.25.2 (Ulp. l. s. reg.) *Omnes autem actiones aut civiles dicuntur aut honorariae*. O navedenoj podjeli tužbi u klasičnom rimskom pravu vidi поближе TALAMANCA, s.v. *Processo civile* (diritto romano), *Enciclopedia del diritto* XXXVI, Milano, 1987., str. 51 i sl.; KASER/HACKL (bilj. 2), str. 326 i sl., s uputama na daljnju literaturu.

bila pružena pravna zaštita u slučaju gubitka posjeda stvari, u njegovu je korist ustanovljena fikcija da je već postao kviritski vlasnik određene stvari, pa je stoga *actio Publiciana* imala obilježje fikticijske tužbe (*actio ficticia*), odnosno tužbe utemeljene na određenoj fikciji. Prije analize specifične fikticijske naravi publicijanske tužbe, treba općenito navesti određene činjenice o temeljnom razlogu nastanka fikticijskih tužbi. U rimskoj se pravnoj praksi često događalo da je tužitelju nedostajala neka važna pretpostavka za isticanje određene civilne tužbe. U pojedinim takvim tipičnim situacijama, pretori su, vodeći se prije svega razlozima pravičnosti (*aequitas*), odlučili tužiteljima pružiti pravnu zaštitu, na način da bi u formulu pojedine civilne tužbe uvrstili određenu fikciju prema kojoj bi sudac trebao suditi kao da dotična nedostajuća pretpostavka za tu civilnu tužbu ipak postoji. Pretor je, dakle, oblikovao formule fikticijskih tužbi posvema po uzoru na odgovarajuće civilne tužbe, pa tako i *actio Publiciana* po uzoru na *rei vindicatio*.⁴ Detaljnijoj analizi formule publicijanske tužbe te njenoj usporedbi s formulom reivindikacije posvetili bismo se nešto kasnije, no ponajprije treba razjasniti na kojoj se fikciji temeljila *actio Publiciana* u klasičnom rimskom pravu. U tom se kontekstu prije svega treba osvrnuti na pretorski edikt o publicijanskoj tužbi (*De Publiciana in rem actione*).

Prema modernim romanističkim rekonstrukcijama, počev od Bonfantea, preko Schulza, pa do Kasera, taj je edikt imao sljedeći sadržaj: *Si quis rem ex iusta causa sibi traditam et nondum usucaptam petet, iudicium dabo*.⁵ Tužitelj je u navedenoj

⁴ Općenito o problematici fikticijskih tužbi vidi pobliže npr. DI LELLA, *Formulae ficticiae*. Contributo allo studio della riforma giudiziaria di Augusto, Napoli, 1984.; TALAMANCA (bilj. 3), str. 55 i sl.; MERCOGLIANO, *Actiones ficticiae*. Tipologie e datazione, Napoli, 2001. O pravnoj naravi i funkciji fikcija u rimskom pravu vidi pobliže npr. GLEMP, *De conceptu fictionis iuris apud Romanos*, Roma, 1974.; HACKL, *Sulla finzione nel diritto privato*, u: Studi in onore di A. Biscardi, Vol. I, Milano, 1982., str. 245 i sl.; BIANCHI, *Fictio iuris*. Ricerche sulla finzione in diritto romano dal periodo arcaico all'epoca Augustea, Padova, 1999., te kritički osvrt na navedenu knjigu koji je pružio CASTRO, *Sulla fictio iuris*, Labeo. Rassegna di diritto romano, 44 (1999.), str. 486 i sl.

⁵ "Ako netko zahtijeva stvar koja mu je predana po valjanom pravnom razlogu, a tu stvar još nije stekao dosjelošću, dopustit ću tužbu"; o sadržaju tog edikta vidi pobliže npr. BONFANTE, *Corso di diritto romano*, Vol. II/2, Milano, 1928., str. 328 i sl.; SCHULZ, *Classical Roman Law*, Oxford, 1951., str. 376; KASER, *In bonis esse*, *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Romanistische Abteilung*, 78 (1961.), str. 186; usp. i ROMAC, (bilj. 2), str. 48 i sl. Navedeni edikt rekonstruiran je na temelju D. 6.2.1 pr. (Ulp. 16 ad ed.) *Ait praetor: "si quis id quod traditur ex iusta causa non a domino et nondum usucaptum petet, iudicium dabo"*. Prema vladajućem mišljenju, riječi "*non a domino*" nak-

situaciji zahtijevao restituciju određene stvari koja mu je prethodno bila predana na temelju valjanog pravnog razloga (*ex iusta causa*). Budući da u njegovu korist još nije protekao rok dosjelosti, on nije imao kviritsko vlasništvo na stvari, pa stoga kao puki uzukapijent nije mogao podići reivindikaciju. Pretor je, međutim, u takvom slučaju, kako je naveo još klasični pravnik Neracije, odlučio ponajprije iz razloga pravičnosti (*aequitas*)⁶ pružiti pravnu zaštitu takvom uzukapijentu, pa je stoga za navedenu potrebu modificirao formulu reivindikacije, uvrstivši u njen sadržaj fikciju da je u korist tužitelja kao uzukapijenta već istekao rok dosjelosti kako bi se moglo uzeti da je on kviritski vlasnik određene stvari. Na taj način stvorena je *actio Publiciana*, koja se temelji na fikciji da je tužitelj stekao kviritsko vlasništvo na određenoj stvari putem dosjelosti, premda uzukapijski rok uistinu nije protekao. To jasno proizlazi iz sljedećeg Gajeva teksta: *Item usucapio fingitur in ea actione, quae Publiciana vocatur. Datur autem haec actio ei, qui ex iusta causa traditam sibi rem nondum usu cepit eamque amissa possessione petit; nam quia non potest eam ex iure Quiritium suam esse intendere, fingitur rem usu cepisse, et ita, quasi ex iure Quiritium dominus factus esset...*⁷ Na temelju navedenog odlomka može se ustvrditi da se *actio Publiciana* u klasičnom rimskom pravu nije zasnivala

nadno su interpolirane od strane Justinijanovih kompilatora. O razlozima postojanja navedene interpolacije vidi u daljnjem izlaganju bilj. 29.

⁶ D. 6.2.17 (Nerat. 3 membr.) *Publiciana actio non ideo comparata est, ut res domino auferatur: eiusque rei argumentum est primo aequitas...*; općenito o *aequitas* kao jednom od temelja djelatnosti pretora vidi npr. KASER, *Ius gentium*, Köln/Weimar/Wien, 1993., str. 62 i sl.; KASER/HACKL (bilj. 2), str. 239 i sl., s uputama na mnogobrojnu daljnju literaturu.

⁷ Gai. Inst. 4.36: "Isto tako se fingira dosjelost kod tužbe koja se naziva publicijanska. Ova se tužba dozvoljava onome komu je određena stvar na temelju pravnog razloga (osnove) bila predana tradicijom, ali je on još nije dosjelošću stekao, a u međuvremenu je izgubio njezin posjed, pa je natrag potražuje. Budući da on ne može tvrditi da mu ta stvar po kviritskom pravu pripada, fingira se kao da je on stvar dosjelošću već stekao, pa stoga, kao da je kviritski vlasnik, vodi spor..."; prijevod cit. prema: ROMAC (bilj. 2), str. 547; o navedenoj fikciji isteka uzukapijskog roka kao bitnom elementu *actio Publiciana* te ostalim s time povezanim relevantnim pitanjima vidi pobliže npr. DE SARLO, *La definizione dell' actio Publiciana nel diritto dei classici*, u: *Studi in onore di Siro Solazzi*, Napoli, 1948., str. 203 i sl.; KASER (bilj. 5), str. 173 i sl.; WUBBE, *Quelques remarques sur la fonction et l'origin de l'action Publicienne*, *Revue internationale des droit de l'antiquité*, 8 (1961.), str. 417 i sl.; STURM, *Zur ursprünglichen Funktion der actio Publiciana*, *Revue internationale des droit de l'antiquité*, 9 (1962.), str. 357 i sl.; APATHY, *Die publizianische Klage. Das relative dingliche Recht des rechtsmäßigen Besitzers*, Wien, 1981., str. 12 i sl.; DI LELLA (bilj. 4), str. 68 i sl.; BENEDEK, *Ursprung und Funktion der actio Publiciana*, u: *Studia in honorem Velimirii Pólay septuagenarii*, Szeged, 1985., str. 71 i sl.

na dokazanom kviritskom vlasništvu, već na fikciji postojanja takvog prava vlasništva. Međutim, budući da se u formuli akcije fingirala jedino pravna činjenica da je u korist tužitelja protekao uzukapijski rok, morale su postojati i sve ostale pretpostavke koje su se u klasičnom rimskom pravu tražile za stjecanje kviritskog vlasništva na temelju dosjelogosti:⁸ da je stvar bila *res habilis* te da je tužitelj posjed morao biti stečen *bona fide*⁹ te *ex iusta causa*¹⁰, što znači da je zapravo bila riječ o *possessio civilis*, tj. *possessio ad usucapionem*.¹¹ Navedenu tvrdnju argumentirali bismo nešto kasnije temeljem analize formule *actio Publiciana*, a na ovom mjestu treba konstatirati da je fikcija kviritskog vlasništva na kojoj se temelji *actio Publiciana* postojala isključivo u korist posjednika koji je određenu stvar stekao *bona fide* i *ex iusta causa*, dakle uzukapijenta koji još nije stekao vlasništvo stvari *ex iure Quiritium*, a kojeg moderna romanistika također naziva i “kvalificirani posjednik”.¹² U klasičnom rimskom pravu, dakle, kvalificirani posjednik, tj. osoba koja ima *possessio ad usucapionem* određene stvari stečen *bona fide* i *ex iusta causa*, bio je aktivno legitimiran za *actio Publiciana*.

Na ovom mjestu treba ustvrditi i kakav je odnos postojao između *rei vindicatio* i *actio Publiciana* u klasičnom rimskom pravu. Navedene dvije klasične akcije u biti su se razlikovale samo po jednoj važnoj osobini: *rei vindicatio* se temeljila na

⁸ Općenito o stjecanju prava vlasništva na temelju dosjelogosti (*usucapio*) u klasičnom rimskom pravu vidi pobliže KASER (bilj. 1), str. 420 i sl.; HONSELL/MAYER-MALY/SELB (bilj. 1), str. 175 i sl.; GUARINO (bilj. 1), str. 695 i sl., s uputama na relevantna klasična vrela i daljnju literaturu.

⁹ O *bona fides* kao pretpostavci za stjecanje kviritskog vlasništva na temelju dosjelogosti vidi pobliže npr. HAUSMANIGER, *Die bona fides des Ersitzungsbesitzers im klassischen römischen Recht*, Wien/München, 1964.; VACCA, *Iusta causa e bona fides nell' usucapio romana*, u: Sodalitas. Scritti in onore di Antonio Guarino, Vol. IV, Napoli, 1984., str. 1955 i sl.

¹⁰ Usp. D. 6.2.13 pr. (Gai. 7 ad ed. provinc.) *Quaecumque sunt iustae causae acquirendarum rerum, si ex his causis nacti res amiserimus, dabitur nobis earum rerum persequendarum gratia haec actio; o iusta causa usucapionis.*, pobliže npr. VOCI, *Iusta causa traditionis e iusta causa usucapionis*, *Studia et documenta historiae et iuris*, 15 (1949.), str. 141 i sl.; MIQUEL, *Iusta causa traditionis y iusta causa usucapiendi en las Instituciones de Gayo*, u: Estudios juridicos en homenaje a Alvarez Suárez, Madrid, 1978., str. 261 i sl.; VACCA (bilj. 9), str. 1955 i sl.

¹¹ O *possessio civilis/possessio ad usucapionem* vidi pobliže KASER (bilj. 1), str. 385 i sl., 420 i sl.; HONSELL/MAYER-MALY/SELB (bilj. 1), str. 133 i sl.; GUARINO (bilj. 1), str. 696 i sl., s uputama na klasična vrela i daljnju literaturu.

¹² Vidi npr. EISNER/HORVAT (bilj. 1), str. 216; KASER (bilj. 1), str. 438, koji se koristi istoznačnim njemačkim izrazom “der qualifizierte Besitzer”.

dokazanom kviritskom vlasništvu, a *actio Publiciana* na fikciji postojanja takvog prava vlasništva. Zbog toga su još klasični rimski pravници izričito odredili da za *actio Publiciana* vrijede posve ista pravila kao i za *rei vindicatio*. To je shvaćanje jasno izraženo u Ulpijanovu tekstu u D. 6.2.7.8: *In Publiciana actione omnia eadem erunt, quae et in rei vindicatione diximus*.¹³ Na temelju navedene odredbe, moglo bi se preliminarno ustvrditi da je *actio Publiciana* u klasičnom rimskom pravu imala ista temeljna obilježja kao i *rei vindicatio*, što će se detaljnije argumentirati sljedećim razmatranjima.¹⁴

II.1. Problematika aktivne i pasivne legitimacije

Aktivno legitimirana osoba za *actio Publiciana* u klasičnom rimskom pravu bio je uzukapijent koji bi u konkretnom slučaju mogao dokazati kako u njegovu korist postoji fikcija da je na temelju dosjeloosti već postao kviritski vlasnik određene stvari. Drugim riječima, tužitelj bi imao aktivnu legitimaciju za podizanje publicijanske tužbe ako bi mu pošlo za rukom dokazati da se u trenutku gubitka posjeda stvari nalazio *in statu usucapiendi*, što znači da je posjed te stvari stekao *bona fide* i *ex iusta causa*.¹⁵ U klasičnom rimskom pravu postojale su dvije karakteristične pravne situacije u kojima je takav uzukapijent bio aktivno legitimiran za podizanje publicijanske tužbe.

U prvom je slučaju uzukapijent bio aktivno legitimiran za podizanje publicijanske tužbe ako je određenu *res Mancipi* bio stekao *ex iusta causa* od njenog kviritskog vlasnika, ali na neformalan način, dakle tradicijom, a ne propisanim formalnim načinima, tj. mancipacijom ili *in iure* cesijom. Prema tome, on nije mogao postati kviritski vlasnik takve stvari prije isteka uzukapijskog roka, premda je platio njenu cijenu, pa do tog časa nije mogao biti zaštićen reivindikacijom. Ako bi, dakle, takav stjecatelj *res Mancipi* izgubio njen posjed, nije imao

¹³ D. 6.2.7.8 (Ulp. 16 ad ed.): “U pogledu *actio Publiciana* vrijede sva ona ista pravila o kojima smo govorili kod reivindikacije.”; o navedenoj odredbi usp. npr. EISNER/HORVAT (bilj. 1), str. 268; KASER (bilj. 1), str. 439; GUARINO (bilj. 1), str. 686.

¹⁴ O navedenim temeljnim osobinama *rei vindicatio* u klasičnom rimskom pravu vidi поближе PETRAK, *Rei vindicatio* u klasičnom rimskom pravu, u: Kačer/Momčinović/Žuvela (ur.), *Liber amicorum in honorem* Jadranko Crnić, Zagreb, 2009., str. 365 i sl., osobito pod točkom 5.

¹⁵ Usp. WUBBE, *Ergo et Publicianam habebit*. Fragen zur Aktivlegitimation, u: *Collatio iuris Romani. Études dédiées à H. Ankum*, Amsterdam, 1995., str. 647 i sl.

na raspoložbi nikakvu stvarnopravnu zaštitu, štoviše, budući da pri stjecanju *res Mancipi* nisu bile izvršene potrebne formalnosti, otuđivatelj te stvari i nadalje bi ostao njen kviritski vlasnik te je mogao putem reivindikacije zahtijevati da mu se ona preda nazad u posjed.¹⁶ Pretor je uvidio svu nepravičnost opisane situacije te postupno pružio stjecatelju u takvim slučajevima odgovarajuću pravnu zaštitu. Ponajprije je u korist stjecatelja uvedena *exceptio rei venditae ac traditae*, tj. prigovor prodane i predane stvari, kojim se stjecatelj kao kupac mogao obraniti protiv reivindikacije kviritskog vlasnika kao prodavatelja.¹⁷ No stjecatelj je i nadalje ostao pravno nezaštićen u slučajevima kada bi prije isteka roka uzukapije izgubio posjed stečene stvari. Rukovodeći se u prvom redu razlozima pravičnosti (*aequitas*), pretori su i u navedenim slučajevima odlučili pružiti pravnu zaštitu stjecatelju u obliku posebne tužbe: *actio Publiciana*.¹⁸ Isticanje te tužbe dopušta se onoj osobi koja je kakvu *res Mancipi* pribavila neformalnom predajom *ex iusta causa*, u slučaju da još nije stekla kviritsko vlasništvo temeljem dosjelošći, a želi tražiti povrat izgubljenog posjeda te stvari. O tome svjedoči ovaj Gajev tekst: *Datur autem haec actio ei, qui ex iusta causa traditam sibi rem nondum usu cepit eamque amissa possessione petit*.¹⁹ Gaj je navedeno shvaćanje o aktivnoj legitimaciji uzukapijenta za *actio Publiciana* očito zasnovao na raščlambi formule te tužbe, čiji je sadržaj naveo odmah u nastavku teksta. Detaljnija obrada sadržaja spo-

¹⁶ Vidi Gai. Inst. 2.41 *Nam si tibi rem Mancipi neque Mancipauero neque in iure cessero, sed tantum tradidero, in bonis quidem tuis ea res efficitur, ex iure Quiritium vero mea permanebit, donec tu eam possidendo usucapias: semel enim impleta usucapione proinde pleno iure incipit, id est et in bonis et ex iure Quiritium tua res esse, ac si ea Mancipata vel in iure cessa esset.*

¹⁷ *Sedes materiae* za navedeni prigovor jest kratak titul D. 21.3. pod nazivom *De exceptione rei venditae et traditae*. Dio formule reivindikacije koji je sadržavao *exceptio rei venditae ac traditae* najvjerojatnije je imao sljedeći sadržaj: *NISI AULUS AGERIUS REM MANCIPI QUA DE AGITUR NUMERIO NEGIDIO VENDIDIT ET TRADITIT*; usp. LENEL, *Das Edictum perpetuum*, Leipzig, 1907., str. 491; općenito o navedenom prigovoru vidi npr. KASER (bilj. 1), str. 439; HONSELL/MAYER-MALY/SELB (bilj. 11), str. 539 i sl.; GUARINO (bilj. 1), str. 686, s uputama na daljnju literaturu.

¹⁸ O razlozima uvođenja *actio Publiciana*, od kojih su najvažniji *aequitas* i *bona fides*, vidi npr. D. 6.2.17 (Nerat. 3 membr.) *Publiciana actio non ideo comparata est, ut res domino auferatur: eiusque rei argumentum est primo aequitas, deinde exceptio "si ea res possessoris non sit": sed ut is, qui bona fide emit possessionemque eius ex ea causa nactus est, potius rem habeat.*

¹⁹ Gai. Inst. 4.36: "Ova se tužba dozvoljava onome komu je određena stvar na temelju pravnog razloga (osnove) bila predana tradicijom, ali je on još nije dosjelošću stekao, a u međuvremenu je izgubio njezin posjed, pa je natrag potražuje"; prijevod cit. prema: ROMAC (bilj. 2), str. 547.

menute formule provodi se u jednom od sljedećih poglavlja²⁰, premda se već sada može konstatirati da je uzukapijent, koji je prethodno stekao *res mancipi* na temelju tradicije, imao u opisanom slučaju, zahvaljujući pretorskoj pravičnosti, bolji pravni položaj i od samog kviritskog vlasnika kao otudivatelja te stvari. Prema tome, klasični su rimski pravници u takvom slučaju smatrali da je stjecatelj ipak stekao pravo vlasništva na stvari, bez obzira na to što je otudivatelj i nadalje ostajao kviritski vlasnik, sve dok ne bi protekao uzukapijski rok. Na taj je način nastala druga rimska vrsta prava vlasništva: pretorsko ili bonitarno vlasništvo.²¹ Inače, treba napomenuti da navedeni naziv ne potječe od klasičnih rimskih pravnikā, koji su označavali tu drugu vrstu prava vlasništva izrazom *in bonis esse* ili *in bonis habere*, nego je sintagmu bonitarno vlasništvo (*δεσπιότης βοιτάριος*) uveo tek u VI. st. Teofil u svojoj grčkoj parafrazi Justinijanovih Institucija (1.5.4). Sve u svemu, *actio Publiciana* štitila je u spomenutoj situaciji bonitarno vlasništvo kao vrstu prava vlasništva izvorno utemeljenu na fikciji da je u korist stjecatelja protekao uzukapijski rok, drugim riječima, bonitarni vlasnik bio je aktivno legitimirana osoba za podizanje *actio Publiciana*.

Pored bonitarnog vlasnika, aktivno legitimirana osoba za *actio Publiciana* u klasičnom rimskom pravu bio je i uzukapijent koji je određenu stvar stekao *bona*

²⁰ O sadržaju formule *actio Publiciana* vidi поблиže u daljnjem izlaganju pod II.3.

²¹ O nastanku navedene podjele na kviritsko i bonitarno vlasništvo vidi Gai. Inst. 2.40 *Sequitur, ut admoneamus apud peregrinos quidem unum esse dominium; nam aut dominus quisque est aut dominus non intellegitur. quo iure etiam populus Romanus olim utebatur: aut enim ex iure Quiritium unusquisque dominus erat aut non intellegebatur dominus. sed postea diuisionem accepit dominium, ut alius possit esse ex iure Quiritium dominus, alius in bonis habere*. O odnosu između kviritskog i bonitarnog vlasništva vidi Gai. Inst. 1.54 *Ceterum cum apud cives Romanos duplex sit dominium (nam vel in bonis vel ex iure Quiritium vel ex utroque iure cuiusque servus esse intellegitur), ita demum servum in potestate domini esse dicemus, si in bonis eius sit, etiamsi simul ex iure Quiritium eiusdem non sit: Nam qui nudum ius Quiritium in servo habet, is potestatem habere non intellegitur*. Općenito o problematici bonitarnog vlasništva vidi npr. KASER (bilj. 5), str. 173 i sl.; FEENSTRA, *Duplex dominium*, u: Symbolae M. David, Vol. I, Leiden, 1968., str. 55 i sl.; DIÓSDI, *In bonis esse und nudum ius Quiritium*, u: Studi in onore di E. Volterra, Vol. II, Milano, 1971., str. 125 i sl.; KASER, Nochmals zu "in bonis habere", u: Huldigungsbundel P. Van Warmelo, Pretoria, 1984., str. 144 i sl.; ANKUM, *Le droit romain classique a-t-il connu un droit de propriété bonitaire relatif?*, u: Satura R. Feenstra oblata, Fribourg, 1985., str. 125 i sl.; ANKUM/POOL, "Rem in bonis meis esse" and "rem in bonis meam esse". Traces of the Development of Roman Double Ownership, u: Birks (ed.), *New Perspectives in the Roman Law of Property: Essays for B. Nicholas*, Oxford, 1989., str. 5 i sl.; VACCA, *Il c.d. duplex dominium e l'actio Publiciana*, u: Studi per L. De Sarlo, Milano, 1989., str. 607 i sl.

fide i *ex iusta causa*, ali od nevlasnika. U skladu s pravilom *nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipse habet*, nevlasnik mu nije mogao prenijeti kviritsko vlasništvo te stvari²², pa bi stoga mogao steći takvo pravo vlasništva tek po isteku uzukapijskog roka. To se jasno vidi iz sljedećeg Gajeva teksta: *Ceterum etiam earum rerum usucapio nobis competit, quae non a domino nobis traditae fuerint, sive Mancipi sint eae res sive nec Mancipi, si modo eas bona fide acceperimus, cum crederemus eum, qui traderet, dominum esse.*²³ Ako bi uzukapijent prije isteka tog roka izgubio posjed stečene stvari, nije ispočetka također imao nikakvu stvarnopravnu zaštitu. Rukovodeći se principima pravičnosti (*aequitas*) i dobre vjere (*bona fides*), pretori su i u opisanom slučaju pružili uzukapijentu takvu zaštitu, dopuštajući mu podizanje publicijanske tužbe.²⁴ O postojanju takve pretorske zaštite u korist uzukapijenta u slučaju stjecanja određene stvari od nevlasnika najbolje svjedoči jedan fragment pripisan Ulpianu, koji su kompilatori Pandekata uvrstili u D. 6.2.1 pr., odnosno na sam početak titula *De Publiciana in rem actione*: *Ait praetor: "Si quis id quod traditur ex iusta causa non a domino et nondum usucaptum petet, iudicium dabo"*.²⁵ Prema navedenom fragmentu, izvorni se tekst pretorskog edikta o *actio Publiciana* odnosio jedino na uzukapijenta koji zahtijeva povrat posjeda određene stvari, prethodno stečene *ex iusta causa* od nevlasnika. To je nagnalo neke moderne romaniste, poput Wubbea i Feenstre, na zaključak da je pretorski edikt o *actio Publiciana* izvorno zaštićivao samo takvog uzukapijenta, a da je zaštita bonitarnog vlasnika uvedena tek naknadno.²⁶ Navedena tvrdnja

²² D. 50.17.54 (Ulp. 46 ad ed.); o pravnom značenju tog pravila vidi pobliže von LÜBTOW, *Hand wahre Hand. Historische Entwicklung, Kritik und Reformvorschläge*, u: *Festschrift der Juristischen Fakultät der Freien Universität Berlin*, Berlin, 1955., str. 144 i sl.

²³ Usp. Gai. Inst. 2.43: "Pored toga, dosjelošću možemo steći i one stvari koje su nam bile predane od nevlasnika, bilo da su to *res Mancipi*, bilo *res nec Mancipi*, ali samo pod uvjetom da smo ih primili *bona fide*, to jest, ako smo bili uvjereni da je onaj tko nam ih je predao njihov vlasnik."; prijevod cit. prema: ROMAC (bilj. 2), str. 241; općenito o *bona fides* kao jednoj od pretpostavki za stjecanje kviritskog vlasništva na temelju dosjeloosti u klasičnom rimskom pravu vidi pobliže naprijed, bilj. 9.

²⁴ O *aequitas* i *bona fides* kao najvažnijim razlozima uvođenja *actio Publiciana* vidi naprijed, bilj. 18.

²⁵ D. 6.2.1 pr. (Ulp. 16 ad ed.): Pretor kaže: "Ako netko potražuje stvar koja mu je predana (tradirana) od nevlasnika po opravdanom pravnom razlogu (osnovi, naslovu), a tu stvar još nije stekao dosjelošću, dozvolit ću tužbu (spor)."; prijevod cit. prema: ROMAC (bilj. 2), str. 251.

²⁶ Vidi npr. WUBBE (bilj. 7), str. 417 i sl.; usp. i FEENSTRA, *Action Publicienne et preuve de la propriété principalement d'après quelques romanistes du Moyen Age*, u: *Mélanges P. Meylan*, Vol. I, Lausanne, 1963., str. 91 i sl.

u potpunoj je suprotnosti s tradicionalnim shvaćanjem, utemeljenim još na istraživanjama Otta Lenela, prema kojem je *actio Publiciana* izvorno zaštićivala upravo bonitarnog vlasnika. Tako je, prema Lenelovom shvaćanju, koje su u novije vrijeme slijedili, primjerice, De Visscher i Sturm, pretorski edikt o *actio Publiciana* izvorno imao slijedeći sadržaj: *Si quis id quod mancipio datur traditum ex iusta causa et nondum usucaptum petet, iudicium dabo.*²⁷ Ta rekonstrukcija, međutim, znatno odudara od teksta pretorskog edikta sačuvanog u maloprije citiranom Ulpijanovu fragmentu. U ovom je slučaju Lenelova rekonstrukcija edikta evidentno utemeljena na prekomjernoj uporabi interpolacijske metode, koja u današnje vrijeme zasigurno više nije održiva.²⁸ Zbog toga u sačuvanim vrelima, kako smatra većina suvremenih autora, zapravo nema čvrstog uporišta za tvrdnju da je *actio Publiciana* izvorno zaštićivala isključivo bonitarnog vlasnika, odnosno ne postoje valjani argumenti za tvrdnje o ranijem nastanku bilo jednog, bilo drugog od navedenih slučajeva pravne zaštite. Prema tome, danas prevladava shvaćanje koje zastupaju, primjerice, Gallo, Kaser, Diósdí ili Ankum, da je *actio Publiciana* izvorno zaštićivala kako bonitarnog vlasnika, tako i uzukapijenta koji je stekao određenu stvar od nevlasnika.²⁹ Za razliku

²⁷ “Ako netko zahtijeva *res Mancipi* koja mu je predana (tradirana) po valjanom pravnom razlogu, a tu stvar još nije stekao dosjelošću, dopustit ću tužbu”; o toj rekonstrukciji izvornog sadržaja pretorskog edikta o *actio Publiciana* vidi pobliže LENEL (bilj. 17), str. 164 i sl.; *idem*, Nachträge zum *Edictum Perpetuum*, Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Romanistische Abteilung, 20 (1899.), str. 13 i sl.; DE VISSCHER, *Auctoritas et mancipium*, *Studia et documenta historiae et iuris*, 22 (1956.), str. 98 i sl.; STURM (bilj. 7), str. 357 i sl.

²⁸ Općenito glede kritike Lenelove interpolacijske metode vidi pobliže BEHREND, Das Werk Otto Lenels und die Kontinuität der romanistischen Fragestellung. Zugleich ein Beitrag zur grundsätzlichen Überwindung der interpolationistischen Methode, *Index. Quaderni camerti di studi romanistici*, 19 (1991.), str. 170 i sl.

²⁹ Shodno tome, prevladava i shvaćanje da su riječi *non a domino* naknadno interpolirane u citirani Ulpijanov fragment koji sadržava tekst pretorskog edikta o *actio Publiciana* od strane Justinijanovih kompilatora. Za razliku od Lenelove interpolacijske kombinatorike, utemeljenost navedenog dominantnog shvaćanja nije teško dokazati. Kako je opće poznato, Justinijan je definitivno ukinuo podjelu na *res Mancipi* i *res nec Mancipi*, a time i razlikovanje između kviritskog i bonitarnog vlasništva (C. 7.25; 7.31). U skladu s navedenim inovacijama, *actio Publiciana* u Justinijanovu pravu isključivo je služila za zaštitu uzukapijenta koji je stekao određenu stvar od nevlasnika. Može se, dakle, zaključiti da su kompilatori izraz *non ad domino* očito interpolirali u tekst kasnoklasika Ulpijana kako bi uskladili uređenje *actio Publiciana* s navedenim promjenama u stvarnopravnom poretku. Prema tome, nije utemeljena tvrdnja određenih modernih autora da je *actio Pub-*

od bonitarnog vlasnika uzukapijent koji je stekao određenu stvar od nevlasnika nije mogao s uspjehom istaknuti publicijansku tužbu protiv kviritskog vlasnika te stvari. Kviritski vlasnik, naime, mogao je u tom slučaju protiv publicijanske tužbe istaknuti *exceptio iusti dominii*, tj. prigovor da ima kviritsko pravo na stvari čija se restitucija zahtijeva.³⁰

Na temelju provedene raščlambe, zaključno treba podcrtati da su dvije vrste uzukapijenata bile aktivno legitimirane za podizanje *actio Publiciana* u klasičnom rimskom pravu. S jedne strane, to je bio uzukapijent u poziciji bonitarnog vlasnika, tj. posjednik koji je određenu *res Mancipi* stekao *ex iusta causa* od njezina kviritskog vlasnika, ali na neformalan način, dakle tradicijom, a ne mancipacijom ili *in iure* cesijom. S druge strane, aktivno legitimiran za *actio Publiciana* bio je i uzukapijent koji je određenu stvar stekao *bona fide* i *ex iusta causa*, ali od nevlasnika. Kako vidimo, u oba se slučaja aktivna legitimacija uzukapijenta zapravo temeljila na fikciji da je u njegovu korist već istekao uzukapijski rok te da je stoga postao kviritski vlasnik sporne stvari.

U prethodnim razmatranjima o aktivnoj legitimaciji djelomice je odgovoreno i na pitanje tko je u klasičnom rimskom pravu mogao biti pasivno legitimiran za *actio Publiciana*. Na ovom mjestu treba sistematizirati dosadašnje spoznaje te iznijeti još neke važne činjenice u svezi s navedenom problematikom.

Prilikom analize pasivne legitimacije za *actio Publiciana* također je potrebno razlikovati slučajeve u kojima je aktivno legitimirana osoba bonitarni vlasnik od slučajeva u kojima je aktivno legitimiran uzukapijent koji je prethodno stekao stvar od nevlasnika. Također, imajući u vidu spomenutu odredbu klasičnih pravnikâ da za *actio Publiciana* vrijede posve ista pravila kao i za *rei vindicatio*³¹, treba se prisjetiti razvoja pasivne legitimacije za reivindikaciju u klasičnom

liciana izvorno zaštićivala samo uzukapijenta koji je stekao određenu stvar od nevlasnika (naprijed, bilj. 26), jednako kao što nije utemeljena niti suprotna tvrdnja da je ta tužba izvorno zaštićivala samo bonitarnog vlasnika (naprijed, bilj. 27). Usp. npr. GALLO, s.v. *Actio Publiciana*, u: *Novissimo digesto italiano*, Vol. I/I, Torino, 1964., str. 269 i sl.; KASER (bilj. 1), str. 438 i sl.; DIÓSDI, *Ownership in Ancient and Preclassical Roman Law*, Budapest, 1970., str. 154 i sl.; ANKUM, *Le droit romain classique a-t-il connu un droit de propriété bonitaire relatif?*, u: Satura R. Feenstra oblata, Fribourg, 1985., str. 125 i sl.

³⁰ *Exceptio iusti dominii* i njezinu funkciju detaljnije obrađujemo tijekom analize formule *actio Publiciana* u klasičnom rimskom pravu; vidi pobliže u daljnjem izlaganju pod II.3.

³¹ Vidi pobliže naprijed, bilj. 13.

rimskom pravu.³² Rani klasični pravници smatrali su da je za reivindikaciju pasivno legitimiran posjednik, dok su kasnoklasici držali da je za tu tužbu pasivno legitimiran kako svaki posjednik tako i svaki detentor, koji u trenutku litiskontestacije ima faktičnu vlast na spornoj stvari.

Polazeći od navedenih činjenica, najprije treba obratiti pozornost na situaciju u kojoj je bonitarni vlasnik, tj. osoba koja je određenu *res mancipi* stekla na neformalan način od njezina kviritskog vlasnika, bio aktivno legitimiran za *actio Publiciana*. Može se zaključiti da bi u takvom slučaju, analogno pravilima koja su vrijedila za reivindikacijske sporove u razdoblju kasnog klasičnog prava, pasivno legitimiran za *actio Publiciana* mogao također biti kako svaki posjednik tako i svaki detentor, koji u trenutku litiskontestacije ima faktičnu vlast na spornoj stvari, pa čak i kviritski vlasnik te stvari.³³ Suprotno tome, uzukapijent, koji je prethodno stekao stvar od nevlasnika, nije mogao s uspjehom istaknuti *actio Publiciana* protiv kviritskog vlasnika budući da kviritski vlasnik u navedenoj situaciji ima jači pravni temelj posjedovanja od uzukapijenta.³⁴ Osim toga, takav uzukapijent, za razliku od bonitarnog vlasnika, nije mogao s uspjehom istaknuti *actio Publiciana* ni protiv svakog posjednika stvari, već samo protiv osobe koja bi posjedovala spornu stvar bez pravnog temelja ili na slabijem pravnom temelju od tužiteljevog, tako da je fikcija kako je uzukapijent određene stvari njen kviritski vlasnik zapravo imala u klasičnom rimskom pravu tek relativan učinak. Prema tome, navedena fikcija nije djelovala protiv osobe koja je posjedovala spornu stvar na jednako jakom ili jačem pravnom temelju od tužiteljevog. Problematika dokazivanja jačeg pravnog temelja posjeda detaljnije se obrađuje u odjeljku o predmetu dokazivanja u klasičnom publicijanskom sporu.

Konačno, u skladu sa spomenutim klasičnim pravilom *in Publiciana actione omnia eadem erunt, quae et in rei vindicatione diximus*³⁵, prema kojem su za *actio Publiciana* vrijedile iste norme kao i za *rei vindicatio*, može se zaključiti kako su i dvije iznimke od pravila da je za reivindikaciju u klasičnom rimskom pravu

³² O pasivnoj legitimaciji za *rei vindicatio* u klasičnom rimskom pravu vidi поближе PETRAK (bilj. 14), pod točkom 2.

³³ O mogućnosti da i kviritski vlasnik bude pasivno legitimiran za *actio Publiciana* u slučajevima kada je bonitarni vlasnik osoba koja ima pravo podići tu tužbu vidi поближе naprijed pod II.1.

³⁴ O nemogućnosti da kviritski vlasnik bude pasivno legitimiran za *actio Publiciana* u slučajevima kada uzukapijent, koji je prethodno stekao stvar od nevlasnika, ima pravo podići tu tužbu vidi поближе naprijed pod II.1.

³⁵ Vidi naprijed, bilj. 13.

bila pasivno legitimirana svaka ona osoba koja je u trenutku litiskontestacije neovlašteno imala faktičnu vlast na spornoj stvari mogle biti primjenjene i u slučaju *actio Publiciana*.³⁶

II.2. Predmet dokazivanja

U klasičnom rimskom pravu tužitelj je u publicijanskom sporu nastupao kao uzukapijent određene stvari te je zahtijevao od tuženika kao njenog posjednika da mu restituira tu stvar. Da bi uspio sa svojom *actio Publiciana*, tužitelj je morao dokazati činjenice na kojima se u njegovu korist temeljila fikcija da je na osnovi dosjelnosti postao kviritski vlasnik određene stvari. Pored tih činjenica, u slučaju da je tužitelj prethodno stekao stvar od nevlasnika, bilo je potrebno dokazati i da tuženik posjeduje stvar bez pravnog temelja ili na slabijem pravnom temelju. Konačno, tužitelj je morao dokazati i identitet sporne stvari, tj. dokazati da je stvar čiju restituciju zahtijeva u publicijanskom sporu ista ona stvar na kojoj tuženik ima faktičnu vlast u času litiskontestacije. Budući da se dokazivanje identiteta stvari u publicijanskom sporu ni po čemu nije razlikovalo od dokazivanja tog identiteta u reivindikacijskom sporu, ne treba iznova posebno obrađivati navedenu problematiku.³⁷

Na temelju navedenih činjenica, može se ustvrditi da je i u publicijanskom sporu u razdoblju klasičnog rimskog prava teret dokazivanja (*onus probandi*) ležao na tužitelju, pa je stoga tuženik kao posjednik sporne stvari imao znatno povoljniji procesni položaj od svog protivnika. U slučaju da tužitelj nije uspio dokazati potrebne činjenice, tuženik, jednako kao i u reivindikacijskom sporu, nije imao obvezu restituirati spornu stvar, tj. mogao je zadržati njen posjed.³⁸ Premda je sintagma *beati possidentes* izvorno nastala od slavnog rimskog pjesnika

³⁶ O uređenju dviju spomenutih iznimka od pravila da je za *rei vindicatio* u klasičnom rimskom pravu bila pasivno legitimirana svaka ona osoba koja je u trenutku litiskontestacije neovlašteno imala faktičnu vlast na spornoj stvari vidi PETRAK (bilj. 14), pod točkom 2.

³⁷ O dokazivanju identiteta stvari kod reivindikacijskog spora u klasičnom rimskom pravu vidi pobliže PETRAK (bilj. 14), pod točkom 3.

³⁸ Općenito o teretu dokazivanja (*onus probandi*) i pogodnijem procesnom položaju tuženika kod stvarnopravnih sporova u formularnom procesu klasičnog razdoblja vidi pobliže KASER/HACKL (bilj. 2), str. 363 i sl., s iscrpnim uputama na relevantna klasična vrela i daljnju literaturu.

Horacija³⁹, njeno značenje posve primjereno ocrtava i položaj tuženika kako u rimskim reivindikacijskim, tako i u publicijanskim sporovima.⁴⁰

Tužitelj je u publicijanskom sporu prije svega morao dokazati da je bio uzukapijent određene stvari, čime bi u njegovu korist djelovala fikcija da je na temelju dosjelogosti već postao kviritski vlasnik određene stvari. U korist tužitelja, međutim, fingirala se samo pravna činjenica da je već protekao uzukapijski rok.⁴¹ Prema tome, u njegovu korist morale postojati i sve ostale pretpostavke potrebne za stjecanje kviritskog vlasništva u klasičnom rimskom pravu na temelju dosjelogosti, tj. da je odnosna stvar bila *res habilis* te da je tužiteljev posjed te stvari bio stečen *ex iusta causa* i *bona fide*.⁴² Prema mišljenju modernih romanista koji su se iscrpno bavili tom problematikom (npr. Kaser, Wubbe, Diósi), u klasičnom se rimskom pravu presumirala činjenica da je svaka pojedinačna stvar *res habilis* (dok se ne dokaže suprotno) te činjenica da je posjed određene stvari stečen *bona fide* (dok se ne dokaže suprotno), pa stoga navedene dvije pretpostavke za stjecanje kviritskog vlasništva na temelju dosjelogosti tužitelj nije trebao dokazivati.⁴³ Ako bi tuženik, dakle, tvrdio da je određena stvar *res extra commercium* ili *res furtiva*, odnosno da je tužitelj stekao posjed *mala fide*, morao je to i dokazati.

Ako se imaju u vidu navedene činjenice, može se zaključiti da je tužitelj u publicijanskoj parnici u doba klasičnog rimskog prava zapravo samo trebao dokazati da je derivativno stekao posjed stvari (*possessio*) na temelju valjanog pravnog razloga (*iusta causa usucapionis*), budući da su se ostale pretpostavke za stjecanje kviritskog vlasništva na temelju dosjelogosti ili presumirale (*res habilis*, *bona fides*) ili fingirale (*tempus*). Također, postavlja se pitanje je li pravni temelj

³⁹ Usp. HORATIUS, *Carmina*, 4.9.45: ... *non possidentem multa vocaveris recte beatum; rectius occupat nomen beati, qui deorum muneribus sapienter uti...*; usp. ROMAC, *Minerva*. Florilegij latinskih izreka, Zagreb, 1988., str. 562, s.v. *possessio*.

⁴⁰ O znatno pogodnijem procesnom položaju tuženika glede tereta dokazivanja kod reivindikacijskih sporova u klasičnom rimskom pravu vidi поближе PETRAK (bilj. 14), pod točkom 3. Tuženik, međutim, jednako kao i kod reivindikacijskih sporova, nije imao obvezu upustiti se u publicijansku parnicu. U tom je slučaju tužiteljeva procesna pozicija glede tereta dokazivanja bila znatno povoljnija; vidi поближе naprijed, *loc. cit.*

⁴¹ Vidi поближе naprijed pod II.1.

⁴² Općenito o stjecanju kviritskog vlasništva na temelju dosjelogosti (*usucapio*) u klasičnom rimskom pravu vidi поближе KASER (bilj. 1), str. 420 i sl.; HONSELL/MAYER-MALY/SELB (bilj. 1), str. 175 i sl.; GUARINO (bilj. 1), str. 695 i sl., s iscrpnim uputama na relevantna klasična vrela i daljnju romanističku literaturu o toj problematici.

⁴³ Vidi поближе npr. WUBBE (bilj. 7), str. 421, bilj. 13; DIÓSI (bilj. 29), str. 164.

stjecanja posjeda u klasičnom pravu morao biti valjan u objektivnom smislu (*possessio iusta*) ili se mogao zasnovati i na subjektivno valjanom pravnom temelju, tj. putativnom titulu. Rimski klasični pravници nisu imali jedinstven stav glede navedenog pravnog pitanja. Tako je znameniti Salvije Julijan smatrao kako je dostatno da *causa usucapionis* bude valjana u subjektivnom smislu, tj. da se *possessio ad usucapionem* može temeljiti i na putativnom titulu, npr. u slučaju ispričive zablude glede valjanosti kupnje⁴⁴, dok je njegov ništa manje znameniti suvremenik Celzo smatrao da *causa usucapionis* mora uvijek biti valjana u objektivnom smislu.⁴⁵ Prema tome, na temelju sačuvane kazuistike nije moguće izvući jednoznačne zaključke o pretpostavkama valjanosti *causae usucapionis* u klasičnom rimskom pravu.⁴⁶ Bez obzira na navedeni problem, treba istaknuti da je klasično rimsko pravo poznavalo čitav niz derivativnih valjanih pravnih temelja dosjelogosti. Tako su rimski klasični pravници razlikovali dosjelogost čiji je pravni temelj kupoprodajni ugovor (*usucapio pro emptore*), dosjelogost na temelju nasljeđivanja (*usucapio pro herede*), na temelju darovanja (*usucapio pro donato*), na temelju zapisa (*usucapio pro legato*), na temelju davanja miraza (*usucapio pro doto*) itd.⁴⁷ Moderni romanisti nisu suglasni o pitanju je li broj mogućih kauza bio zatvoren ili otvoren. Tako primjerice Mayer-Maly smatra da je postojao *numerus clausus* pravnih temelja dosjelogosti⁴⁸, dok su npr. Voci i Kaser imali suprotno mišljenje.⁴⁹

⁴⁴ D. 41.4.11 (Afr. 7 quaest.) *Quod volgo traditum est eum, qui existimat se quid emisse nec emerit, non posse pro emptore usucapere, hactenus verum esse ait, si nullam iustam causam eius erroris emptor habeat: nam si forte servus vel procurator, cui emendam rem mandasset, persuaserit ei se emisse atque ita tradiderit, magis esse, ut usucapio sequatur.*

⁴⁵ D. 41.3.27 (Ulp. 31 ad Sab.) *Celsus libro trigensimo quarto errare eos ait, qui existimarent, cuius rei quisque bona fide adeptus sit possessionem, pro suo usucapere eum posse nihil referre, emerit nec ne, donatum sit nec ne, si modo emptum vel donatum sibi existimaverit, quia neque pro legato neque pro donato neque pro dote usucapio valeat, si nulla donatio, nulla dos, nullum legatum sit, idem et in litis aestimatione placet, ut, nisi vere quis litis aestimationem subierit, usucapere non possit.*

⁴⁶ O navedenoj problematici vidi pobliže BONFANTE, *Le singole iustae causae usucapionis e il titolo putativo*, u: *idem*, *Scritti giuridici vari*, Vol. II, Torino, 1918., str. 279 i sl., te posebice MAYER-MALY, *Das Putativtitelproblem bei der usucapio*, Köln/Graz, 1962.

⁴⁷ Sedes materiae za *usucapio pro emptore* jest D. 41.4.; D. 41.5. sadržava pravila o *usucapio pro herede*, D. 41.6. o *usucapio pro donato*, D. 41.8. o *usucapio pro legato*, a D. 41.9. o *usucapio pro doto*. O *iusta causa traditionis* i njenim različitim vrstama vidi pobliže npr. BONFANTE (bilj. 46), str. 279 i sl.; VOCI (bilj. 10), str. 141 i sl.; MIQUEL (bilj. 10), str. 261 i sl.; VACCA (bilj. 9), str. 195 i sl.

⁴⁸ MAYER-MALY, *Römisches Privatrecht*, Wien/New York, 1991., str. 56.

⁴⁹ VOCI (bilj. 10), str. 161 i sl.; KASER (bilj. 1), str. 421.

Tužitelj je, dakle, u publicijanskom sporu u doba klasičnog rimskog prava morao dokazati da se njegov derivativno stečen posjed temeljio na jednom od valjanih pravnih temelja dosjelogosti, čime bi uspio dokazati i da u njegovu korist djeluje fikcija da je kviritski vlasnik određene stvari. Pored toga, može se konstatirati da se takvo “fingirano” kviritsko vlasništvo na određenoj stvari moglo znatno lakše dokazati od “pravog” kviritskog vlasništva. Stoga su, prema mišljenju Maxa Kasera, čak i kviritski vlasnici u određenim situacijama radije podizali *actio Publiciana* od *rei vindicatio* kako bi na taj način izbjegli *probatio diabolica* i sve ostale teškoće vezane uz dokazivanje kviritskog vlasništva u reivindikacijskom sporu.⁵⁰ U slučaju uspjeha, naime, konačni ishod bio je posve identičan: tuženik je bio osuđen na restituciju određene stvari u korist tužitelja.

Fikcija da je uzukapijent određene stvari njen kviritski vlasnik imala je u klasičnom rimskom pravu tek relativan učinak, budući da nije djelovala protiv osobe koja je posjedovala spornu stvar na jednako jakom ili jačem pravnom temelju od tužiteljevog, pa bi stoga tužitelj kao uzukapijent, u slučaju da je prethodno stekao određenu stvar od nevlasnika, morao dokazati i da tuženik u trenutku litiskontestacije posjeduje tu stvar bez pravnog temelja ili na slabijem pravnom temelju.⁵¹ Tko ima jači pravni temelj posjeda bilo je posebice teško odmjeriti u slučaju spora između dva uzukapijenta. U navedenoj situaciji, naime, tužitelj je bio bivši kvalificirani posjednik određene stvari, dok je tuženik imao kvalificirani posjed te stvari u trenutku litiskontestacije. Klasični pravnici postavili su precizna pravila za rješavanje te situacije. Prema njihovu shvaćanju, ponajprije treba razlikovati slučaj kada su oba uzukapijenta stvar stekla od istog prednika od slučaja kada su uzukapijenti stekli stvar od različitih prednika. U prvom slučaju jači pravni temelj posjeda ima osoba kojoj je ta stvar prva predana, dok u drugom slučaju jači pravni temelj posjeda ima osoba koja u trenutku litiskontestacije posjeduje tu stvar. To je shvaćanje jasno izraženo u Ulpijanovu tekstu u D. 6.2.9.4: *Si duobus quis separatim vendiderit bona fide ementibus, videamus, quis magis Publiciana uti possit, utrum is cui priori res tradita est an is qui tantum emit. et Iulianus libro septimo digestorum scripsit, ut, si quidem ab eodem non domino emerint, potior sit cui priori res tradita est, quod si a diversis non dominis, melior causa sit possidentis quam petentis. quae sententia vera est.*⁵² U takvoj situaciji

⁵⁰ Usp. npr. KASER (bilj. 1), str. 438.

⁵¹ Usp. naprijed pod II.2.

⁵² D. 6.2.9.4 (Ulp. 16 ad ed.): “Ako je netko prodao stvar dvojici poštenih posjednika, nezavisno jednom od drugog, trebamo vidjeti koji je od njih ovlašteniji podići *actio Pub-*

tužitelj očito ne bi uspio sa svojom publicijanskom tužbom, odnosno tuženik kao *beatus possidens* ne bi bio dužan restituirati traženu stvar.

II.3. Formula publicijanske tužbe: sadržaj tužbenog zahtjeva, tuženikovih prigovora i protuzahajeva

Actio Publiciana u klasičnom rimskom pravu bila je fikticijska tužba čija je formula bila posvema oblikovana po uzoru na *rei vindicatio*. Preciznije rečeno, pretor je stvorio formulu publicijanske tužbe tako je u sadržaj formule reivindikacije uvrstio fikciju protoka uzukapijskog roka u korist tužitelja, kako bi se moglo uzeti da je on već postao kviritski vlasnik određene stvari. Formula publicijanske tužbe sačuvana je u Gajevim Institucijama, a imala je, primjerice, u slučaju kupoprodaje robe, sljedeći sadržaj:

*Titius iudex esto. Si quem hominem Aulus Agerius emit et is ei traditus est, anno possedisset, tum si eum hominem, de quo agitur, eius ex iure Quiritium esse oporteret...*⁵³

liciana, onaj kojem je stvar prije predana ili onaj koji ju je prvi kupio. Julijan piše u sedmoj knjizi svojih *Digesta*, ako su obojica kupila stvar od istog nevlasnika, da je jači onaj kojem je stvar prije predana, no ako su kupili stvar od različitih nevlasnika, da je bolji položaj posjednika od položaja tužitelja. To mišljenje je ispravno." No treba napomenuti i da nisu svi klasični pravници imali jednako shvaćanje o svim pojedinostima vezanim uz navedenu problematiku. Tako je npr. posljednji vođa prokulovske škole Neracije Prisko smatrao da jači pravni temelj posjeda, u slučaju da su oba uzukapijenta stekla stvar od različitih auktora, ima ona osoba kojoj je stvar bila prije tradirana; vidi D.19.1.31.2 (Ner. 3 membr.) *Uterque nostrum eandem rem emit a non domino, cum emptio venditioque sine dolo malo fieret, traditaque est: sive ab eodem emimus sive ab alio atque alio, is ex nobis tuendus est, qui prior ius eius adprehendit, hoc est, cui primum tradita est. si alter ex nobis a domino emisset, is omnimodo tuendus est.* Kako vidimo iz navedenog Ulpijanova teksta, u kasnom klasičnom pravu prevladalo je mišljenje sabinovca Salvija Julijana. O navedenoj problematici vidi pobliže npr. KASER (bilj. 5), str. 187 i sl.; APATHY, *Die actio Publiciana beim Doppelkauf von Nichteigentümer*, Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Romanistische Abteilung, 99 (1982.), str. 158 i sl.; THIELMANN, *Nochmals: Doppelveräußerung durch Nichtberechtigte - D. 19,1,31,2 und D. 6,2,9,4*, Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Romanistische Abteilung, 111 (1994.), str. 197 i sl.

⁵³ Vidi Gai. Inst. 4.36 *Item usucapio fingitur in ea actione, quae Publiciana uocatur. datur autem haec actio ei, qui ex iusta causa traditam sibi rem nondum usu cepit eamque amissa possessione petit; nam quia non potest eam ex iure Quiritium suam esse intendere, fingitur rem usu cepisse, et ita, quasi ex iure Quiritium dominus factus esset, intendit uelut hoc modo: IUDEX ESTO. SI QUEM HOMINEM AULUS AGERIUS EMIT ET IS EI TRADITUS EST, ANNO POS-*

Prema Gajevim riječima, navedena je formula u nastavku imala identičan sadržaj kao formula reivindikacije (... *neque ea res arbitrio iudicis Aulo Agerio restituetur, quanti ea res erit, tantam pecuniam Numerium Negidium Aulo Agerio condemnato. Si non paret absolvito*).⁵⁴ Stoga na ovom mjestu nije potrebno ponavljati već rečeno o formuli reivindikacije, nego se treba usredotočiti na specifičnosti formule publicijanske tužbe.⁵⁵ Budući da drugi dio formule (*neque ea res arbitrio iudicis restituetur*), koji sadržava restitornu ili arbitrarnu klauzulu, jednako kao i treći dio formule (*quanti ea res erit, tantam pecuniam Numerium Negidium Aulo Agerio condemnato*), koji sadržava *condemnatio*, imaju posve isti sadržaj kao i odnosni dijelovi formule reivindikacije, u narednim se razmatranjima prije svega treba osvrnuti na *intentio* publicijanske tužbe.

Formula publicijanske tužbe, analogno formuli reivindikacije, u prvom redu sadržava tužbeni zahtjev⁵⁶, kojim tužitelj (*Aulus Agerius*) - uspije li dokazati da je bio uzukapijent određene stvari, čime bi u njegovu korist djelovala fikcija da je na temelju dosjeloosti već postao kviritski vlasnik određene stvari - traži od suca pravnu zaštitu na način što će tuženoga (*Numerius Negidius*) osuditi da u korist tužitelja restituira tu stvar.

SEDISSET, TUM SI EUM HOMINEM, DE QUO AGITUR, EIUS EX IURE QUIRITTIUM ESSE OPORTERET et reliqua; ("Isto tako se fingira dosjeloost kod tužbe koja se naziva Publicijanska. Ova se tužba dozvoljava onome komu je određena stvar na temelju pravnog razloga (osnove) bila predana tradicijom, ali je on još nije dosjelošću stekao, a u međuvremenu je izgubio njezin posjed, pa je natrag potražuje. Budući da on ne može tvrditi da mu ta stvar po kviritskom pravu pripada, fingira se kao da je on stvar dosjelošću već stekao, pa stoga, kao da je kviritski vlasnik, vodi spor, na primjer ovako: 'Neka bude sudac ... Ako bi ovoga roba, kojega je Aulo Agerije kupio i on mu je bio predan tradicijom, imao u posjedu jednu godinu dana, i ako bi taj rob o kojemu se vodi spor postao njegovo vlasništvo po kviritskom pravu'... i ostalo"); prijevod cit. prema: ROMAC (bilj. 2), str. 547.

⁵⁴ "... i ako ta stvar ne bude Aulu Ageriju na sučev poziv, tj. arbitrij, vraćena, tada koliko ta stvar bude vrijedila, na toliku svotu novaca neka sudac Numerija Negidija prema Aulu Ageriju osudi, a u protivnom slučaju neka ga oslobodi"; o tom aspektu formule usp. npr. LENEL (bilj. 17), str. 166; KASER (bilj. 1), str. 438 i sl.; TALAMANCA (bilj. 3), str. 58; GUARINO (bilj. 1), str. 686, s uputama na daljnju literaturu.

⁵⁵ O formuli reivindikacije i pojedinim njenim dijelovima u klasičnom rimskom pravu vidi pobliže PETRAK (bilj. 14), pod točkom 4.

⁵⁶ O tužbenom zahtjevu kod reivindikacije u klasičnom rimskom pravu vidi pobliže PETRAK (bilj. 14), pod točkom 4.

U intenciji formule publicijanske tužbe, identično kao i kod formule reivindikacije⁵⁷, ponajprije bi se navodio predmet tužbenog zahtjeva, tj. konkretna stvar čiju bi restituciju tužitelj zahtijevao (npr. *homo de quo agitur*), a potom bi se navodila *causa* navedenog zahtjeva: pravo vlasništva utemeljeno na fikciji protoka uzukapijskog roka u korist tužitelja kako bi se moglo uzeti da je on kviritski vlasnik određene stvari (*si quem hominem Aulus Agerius emit et is ei traditus est, anno possedisset, tum si eum hominem, de quo agitur, eius ex iure Quiritium esse oporteret...*).⁵⁸ Kako vidimo, sadržaj formule publicijanske tužbe razlikuje se od sadržaja formule reivindikacije samo u jednom segmentu intencije, tj. reivindikacija se temelji na kviritskom vlasništvu, a *actio Publiciana* na fikciji postojanja takvog prava vlasništva. Svi ostali redoviti dijelovi formule publicijanske tužbe (*clausula arbitraria, condemnatio*) imali su potpuno identičan sadržaj kao i odnosni dijelovi formule reivindikacije, pa je stoga i daljnji tijek publicijanske parnice, sukladno spomenutom klasičnom pravilu *in Publiciana actione omnia eadem erunt, quae et in rei vindicatione diximus*⁵⁹, bio potpuno identičan odnosnom tijeku reivindikacijske parnice.⁶⁰ Prema tome, restitucija sporne stvari te prigovori tuženika protiv tužbenog zahtjeva i njegovi protuzahjevni za naknadu troškova bili su u klasičnom razdoblju uređeni na posve isti način kao i u reivindikacijskim sporovima.⁶¹ Pored svih podudarnosti između klasične regulacije tih dviju⁶², postojali su ipak i određeni specifični prigovori tuženika koji se mogu istaknuti samo u publicijanskom sporu. Najvažniji od tih specifičnih prigovora, *exceptio iusti dominii*, isticao je tuženik ako je bio nositelj kviritskog vlasništva na spornoj stvari.⁶³ Ako je tužitelj bio bonitarni vlasnik, mogao je navedenom tuženikovu

⁵⁷ O intenciji formule reivindikacije vidi pobliže PETRAK (bilj. 14), pod točkom 4.

⁵⁸ O navedenoj fikciji protoka uzukapijskog roka u korist tužitelja na kojoj se temelji *actio Publiciana* kao *actio ficticia* vidi pobliže naprijed pod II.1.

⁵⁹ Vidi naprijed, bilj. 13.

⁶⁰ Usp. npr. KASER (bilj. 1), str. 438 i sl.

⁶¹ O opsegu i sadržaju restitucije stvari u reivindikacijskim sporovima te o o prigovorima tuženika protiv tužbenog zahtjeva i njegovim protuzahjevima za naknadu troškova u razdoblju klasičnog rimskog prava vidi pobliže PETRAK (bilj. 14), pod točkom 4.

⁶² O odnosu između *rei vindicatio* i *actio Publiciana* u klasičnom rimskom pravu vidi naprijed pod II.

⁶³ Vidi npr. D. 6.2.16 (Paul. not. ad Pap. 10 quaest.) *Exceptio iusti dominii Publicianae obicienda est. O exceptio iusti dominii* u antičkom rimskom pravu usp. KASER (bilj. 1), str. 439; GUARINO (bilj. 1), str. 687.

prigovoru s uspjehom suprotstaviti *replicatio rei venditae ac traditae*⁶⁴, no ako je tužitelj bio uzukapijent koji je prethodno stekao spornu stvar od nevlasnika, on se, razumljivo, nije mogao poslužiti navedenom replikacijom u publicijanskom sporu.

III. ZAVRŠNE NAPOMENE

Na temelju svega izloženog, a polazeći od činjenice da je formula publicijanske tužbe, osim u jednom svom aspektu, imala istovjetan sadržaj kao i formula reivindikacije te da se stoga publicijanski spor odvijao na gotovo posve isti način kao i reivindikacijski spor, može se sa sigurnošću zaključiti da su *actio Publiciana* i *rei vindicatio* u klasičnom pravu imale sasvim podudarnu procesnu strukturu.⁶⁵ Ne smije se previdjeti, međutim, da su se navedene dvije tužbe, pored svih podudarnosti, ipak razlikovale po jednom svom važnom obilježju: *rei vindicatio* se temeljila na dokazanom kviritskom vlasništvu, a *actio Publiciana* na fikciji postojanja takvog prava vlasništva. Stoga je jedan suvremeni talijanski romanist, imajući u vidu sve navedene aspekte relacije između dviju tužbi, nadasve primjereno zaključio da *actio Publiciana* u svojoj biti nije ništa drugo nego *rei vindicatio ficticia*.⁶⁶

Konačno, u okviru završnih napomena, neće biti naodmet usporediti pravnu narav klasične rimske *actio Publiciana* i suvremene publicijanske tužbe u smislu pravnog sredstva kojim tužitelj kao predmnijevani vlasnik određene stvari zahtijeva od tuženika kao posjednika te stvari da mu je preda u posjed.⁶⁷ Premda

⁶⁴ Vidi npr. D. 6.1.72 (Ulp. 16 ad ed.) ... *Nam et si ipse venditor eam rem a te peteret, exceptione eum summovertes. sed et si ipse possideret et tu peteres, adversus exceptionem dominii replicatione uteris.* O *replicatio rei venditae ac traditae* usp. KASER (bilj. 1), str. 439; GUARINO (bilj. 1), str. 687. Naravno, navedena replikacija imala je istu pravnu narav kao i *exceptio rei venditae ac traditae*. O toj ekscipiji vidi pobliže naprijed pod II.2.

⁶⁵ O temeljnim osobinama *rei vindicatio* u klasičnom rimskom pravu vidi pobliže PETRAK (bilj. 14), pod točkom 5.

⁶⁶ Cit. GALLO (bilj. 29), str. 269.

⁶⁷ Općenito o publicijanskoj tužbi ("vlasnička tužba predmnijevanog vlasnika") u suvremenim građanskopravnim sustavima v. npr. GAVELLA/JOSIPOVIĆ/GLIHA/BELAJ/STIPKOVIĆ, *Stvarno pravo*, Zagreb, 1998., str. 451 i sl.; GRBIN, *Sudska zaštita stvarnih prava prema Zakonu o vlasništvu i drugim stvarnim pravima* (usporedba s dosadašnjim stanjem), *Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse*, 4 (1997.), str. 299 i sl.; usp. i KLARIĆ/VEDRIŠ, *Građansko pravo*, Zagreb, 2006., str. 301 i sl.

se suvremeno uređenje publicijanske tužbe u svojim temeljnim aspektima dosljedno kreće na tragu klasičnih rimskih koncepcija, što je tema koja zavrijeđuje posebno istraživanje⁶⁸, nipošto se, međutim, ne smije previdjeti da rimska *actio Publiciana* i suvremena publicijanska tužba - usprkos činjenici da prva od njih predstavlja isključivi pravno-povijesni i pravnodogmatski fundament onoj drugoj - zapravo nemaju istovjetnu pravnu narav. Premda je, naime, i u klasičnom rimskom pravu i u suvremenom pravu jedino kvalificirani posjednik ovlašten podići publicijansku tužbu, treba konstatirati da se rimska *actio Publiciana* zasnivala na fikciji da je u korist tužitelja kao kvalificiranog posjednika već istekao uzukapijski rok te da je stoga postao kviritski vlasnik sporne stvari, dok se, za razliku od nje, današnja publicijanska tužba, kako vidimo, zasniva na oborivoj predmnjevi (*praesumptio iuris*) da je tužitelj kao kvalificirani posjednik određene stvari ujedno i njen vlasnik. Na temelju izloženog, treba zaključiti da se rimska *actio Publiciana* i današnja publicijanska tužba temelje na različitim vrstama pravnih činjenica, koje se međusobno razlikuju glede svoje funkcije.⁶⁹

Summary

Marko Petrak *

ACTIO PUBLICIANA IN CLASSICAL ROMAN LAW

In this article, the author investigates the basic aspects of actio Publiciana as a real property lawsuit in classical Roman law. In this context, the article first looks at the issue of genesis and definition of actio Publiciana, and analyses the problem of active and passive legitimation, and that of thema probandi in this kind of lawsuit. Further, the

⁶⁸ Usp. APATHY (bilj. 7), str. 1 i sl.

⁶⁹ Naime, "predmnjeva ili presumpcija je takva pravna činjenica koja se smatra dokazanom dok se ne dokaže protivno", dok je "fikcija pravna činjenica za koju se zna da se uopće nije dogodila ili da se nikad neće ni dogoditi, ali se uzima kao da se dogodila da bi mogao nastati, promijeniti se ili prestati neki pravni odnos"; cit. KLARIĆ/VEDRIŠ (bilj. 67), str. 30 i sl.; o presumpcijama u rimskom pravu vidi pobliže DONATUTI, *Praesumptiones iuris come mezzi di svolgimento del diritto sostanziale romano*, u: *idem*, Studi di diritto romano, Vol. I, Milano, 1976., str. 487 i sl.

* Marko Petrak, Ph. D., Professor, Faculty of Law, University of Zagreb, Trg maršala Tita 14, Zagreb

author analyses the formula of actio Publiciana and the content of the claim, as well as the defendant's objections and counterclaims. On the basis of this analysis, the author compares the legal nature of the classical actio Publiciana and the classical rei vindicatio. Although similar in many respects, these two classical Roman lawsuits differed in one important characteristic: rei vindicatio was based on proven Quiritarian ownership, while actio Publiciana on fiction as to such ownership. In the final part of the paper, the author compares the legal nature of the classical and present-day actio Publiciana. The author concludes that the Roman actio Publiciana was based on the fiction that, to the benefit of the claimant as the qualified possessor, the period for usucapion had lapsed, making the claimant a Quiritarian owner of the disputed property, while today's actio Publiciana is based on the rebuttable presumption (praesumptio iuris) that the claimant as the qualified possessor is at the same time its owner. Therefore, the Roman and present-day actio Publiciana are based on different types of legal fact, which differ with regard to their function.

Key words: actio Publiciana, rei vindicatio, Roman Law, possession, property

Zusammenfassung

Marko Petrak *

ACTIO PUBLICIANA IM KLASSISCHEN RÖMISCHEN RECHT

In der Arbeit untersucht der Autor die Grundaspekte von publizianischen Klage (actio Publiciana) als sachlich-rechtliche Klage in dem klassischen römischen Recht. In dem Kontext beschäftigt man sich in der Arbeit zunächst mit der Frage der Genese und Begriffsbestimmung von publizianischen Klage und man zergliedert die Problematik der aktiven und passiven Legitimation, sowie auch die Frage des thema probandi bei der genannten Klage. Weiterhin wird die Formel der publizianischen Klage analysiert und der Inhalt des Klageanpruchs untersucht, genau wie die Einsprüche und Gegenansprüche des Angeklagten. Aufgrund der durchgeführten Analyse vergleicht der Autor die rechtliche Natur von klassischen actio Publiciana und klassischen rei vindicatio. Neben allen Ähnlichkeiten, die zwei genannten römischen Klagen haben sich in einem wichtigen Kennzeichen

* Dr. Marko Petrak, Professor an der Juristischen Fakultät der Universität Zagreb, Trg maršala Tita 14, Zagreb

unterscheidet: rei vindicatio basierte auf bewiesenen quiritischen Eigentum, und actio Publiciana auf Fiktion der Bestand solches Eigentumsrechts. In dem Endteil der Arbeit wird die rechtliche Wesensart der klassischen actio Publiciana und der gegenwärtigen publizianischen Klage kompariert. Der Autor kommt zu Schluss, dass die römische actio Publiciana auf Fiktion basierte, dass zugunsten des Klägers als qualifizierten Besitzers die Ersitzungsfrist schon gelaufen ist, und er wurde deshalb der quiritische Eigentümer des umstrittenen Gegenstandes, während die heutige publizianische Klage auf der widerlegbare Rechtsvermutung (praesumptio iuris) basiert, dass der Kläger als qualifizierter Besitzer des bestimmten Gegenstandes gleichzeitig auch seiner Eigentümer ist. Deshalb basieren die römische actio Publiciana und die heutige publizianische Klage auf verschiedenen Arten von Rechtstatsachen, die sich gegenseitig angesichts ihrer Funktion unterscheiden.

Schlüsselwörter: actio Publiciana, rei vindicatio, römisches Recht, Eigentum, Besitz

